

SAŠA:

Kako je godel oče Jazbec bosenskemu ciganu.

Solnce je ogrevalo jesenskega popoldneva mlado šumo. Orumeneli listi so šušljali ob lahnem pihu hudo-mušne sape. Tu in tam jih je dvignila, z njimi poskočno zarajala ter jih trosila daleč naokolo. Rado-vedni telog je kukal izpod širokega lista pa se čudil dolgouhcu, ki jo je bil pribrisal po kolovozu in se prihulil v gošči.

Ni minilo dolgo, kar prideta po poti dva moža, v katerih bi pač sleherni spoznal cigana. Potuhnjeno je čepel dolgouhec in slišal ko gora velikega cigana dejati: »Čuj, Jovo, ja idem kod staroga, ti onda...« Dalje uhljač ni več razumel pa se je preudarno skobacal na kolovoz. Tam je modro otresel z glavo ter pametno uganil, da sta namenjena skoraj gotovo k očetu Jazbecu, gruntarju na Jazbini. Domislil se je pa tudi, da bo najbrže »staremu« slaba predla. Ni ga pomiloval, še privoščil mu je. Do danes mu ta še ni pripoznal gostaške pravice na deteljišču, čeprav so vzgajali nje-govi predniki do četrtega kolena nazaj svoje družine. Kaj še, da bi se spozabil do zelnika! Dvakrat je imel že zadrgo na vratu, v tretje — Bog znal

Tako je preudarjal in buljil pred se, se popraskal za levim uhljem in se zlobno nasmehnil. Zaskrbelo ga je pa le, da bi stari ne bil pa-metnejši ko obe s fesi pokriti glavi. Radovednost ga je primorala, da jima je polagoma sledil. Sicer je bil bojazljivec, pa kadar mu je kazalo, tudi modrijan.

»Kako, kume?« je čul uhljač cigana nagovoriti starega. Tovariš je pa tičal za kozelcem. Oče je ogledoval stežkano¹ sekiro pa pol-glasno preklinjal svojega mladega nepridiprava. »Što se srdiš, stari? Ne znaš, da škodi?« Sumljivo je motril Jazbec cigansko nadlogo, pa se je polagoma zapletel v živahen pogovor. Nezaupnost je ginila ko voda ob suši. Pogostil ga je celo s kozarcem tepkovca in z vogalom ajdovega kruha.

Pomežiknil je Milinu ter začel očetu ginljivo slikati trpljenje cigana pa opevati lepoto svoje bosenske domovine. Jazbec pa, ki je bil l. 1878. v Bosni, je jel izkramljevati stare spomine in je naposled celo dejal, da zna še »bosenske« na harmoniko.

Preselila sta se v hišo, in kmalu je zahreščala harmonika tožno bosensko. Veselje je pa prikipelo na vrhunec, ko je očka zaigral »bo-

¹ Stežkána sekira pravimo sekiri, ki so se ji ubila ušesa.

sensko kolo«. Cigan je plesal, da se je majala hiša, in pozno v noči sta se prijateljsko ločila...

Jovo je pričakoval tovariša na križpotu z dvema vrečama krompirja, in težko obložena sta jo odkurila k taborišču. Drugi dan je imel naš dolgouhi znanec priliko opazovati onemoglo jezo očeta Jazbeca. Menda se je zaobljubil, da ne igra več »bosenskega kola«...

Zanimalo bo morda koga, kje sem zvedel to dogodenco. Sedel sem nekega večera v gozdu. Kar začujem dolgouhca, kako jo je pripovedoval tovarišem. Ker mi je ugajala, sem jo takoj zapisal in jo tako ohranil spominu.

PAV. PLESNIČAR:

Osveta za Kosovo.

sredi XIV. stoletja je bila Srbija na vrhuncu svoje moči in slave. Vladal ji je takrat najznamenitejši vladar iz rodovine Nemanjićev, car Dušan Silni, čigar smoter je bila združitev slovanskih pokrajin na Balkanu v mogočno srbsko državo. Žal, da Dušan svojih namer ni mogel izvesti. Na vojnem pohodu proti Carigradu (l. 1355.) ga je prehitela prezgodnja smrt ter položila njegove načrte za večno v grob v veliko nesrečo vsega srbskega naroda. »Ne jočem, ker moram umreti, ampak zato, ker vidim odprta vrata, skozi katera bo prihrumel sovražnik v našo deželo,« so bile besede, ki jih je umirajoči car govoril malo pred smrtjo svoji okolici.

Preroške besede Dušanove so se začele naglo uresničevati. Na vzhodu so se pojavile prve turške tolpe, strah in trepet vsega krščanskega sveta v preteklih stoletjih. Strašni naval je prihajal vedno bliže in dobrih trideset let po Dušanovi smrti so stali Turki z veliko vojsko sredi Srbije — na Kosovem polju!

Pričela se je velika preizkušnja srbskega naroda. Zaman so bili vsi njegovi napor, zaman vse njegove brezštevilne žrtve. Neizprosna usoda je hotela, da so Vidovega dne leta 1389. izkrvavele na Kosovem polju trume najboljših srbskih junakov, med njimi srbski car Lazar sam. Konec je bil države slavnih Nemanjićev, konec srbske svobode — nastopila je strašna doba turškega robstva za ves slovanski Balkan. Bujne srbske poljane so se izpremenile v puščave, saj ni bilo več dežavnih srbskih rok, ki bi jih z nekdanjo ljubeznijo negovale in blagoslavljalje. Tujci so strahovali dežele srbskih carjev, ubogi seljak do